

การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Environmental Management in Urban and Rural Areas Based on the Philosophy of Sufficiency Economy

วิสาखा ภูจินดา¹ และ สิริสุดา หนูทิมทอง¹

Wisakha Phoochinda¹ and Sirisuda Noothimthong¹

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่เหมาะสมให้เกิดความยั่งยืน ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิโดยการลงพื้นที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือผู้นำกลุ่ม จำนวน 10 ชุมชน

ผลการศึกษา พบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนประสบผลสำเร็จได้นั้น เนื่องจากปัจจัยต่างๆ ได้แก่ การมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารพร้อมทั้งมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การได้รับงบประมาณสนับสนุน การมีภาคีเครือข่าย มีการวางแผนดำเนินการและการจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

คำสำคัญ: การจัดการสิ่งแวดล้อม, หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

Abstract

This study is aimed at studying environmental management in urban and rural areas based on the Philosophy of Sufficiency Economy and investigating guidelines for appropriate environmental management. Data collection from secondary and primary sources was implemented through survey and interviews with community leaders from ten urban and rural areas, where environmental management based on the Philosophy have been carried out and succeeded.

¹ อาจารย์ประจำ, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, E-mail: wisakha.p@nida.ac.th

¹ Lecturer, Graduate School of Social and Environmental Development NIDA, E-mail: wisakha.p@nida.ac.th

The results of this study show that factors affecting environmental management in urban and rural areas involve having experts in the community and perceived information about the Philosophy of Sufficiency Economy. This is followed by means of receiving budgets, having networks plans ,organizations and participation of stakeholders.

Keywords: Environmental Management, The Philosophy of Sufficiency Economy, Urban and Rural areas

บทนำ

ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยได้ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ทั้งปัญหาขยะและของเสียอันตราย ปัญหาน้ำเสีย ปัญหามลพิษทางอากาศ ปัญหาแผ่นดินไหว และปัญหาอื่นๆ มากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากการใช้ทรัพยากรอย่างขาดความระมัดระวัง ไม่รู้คุณค่า ขาดการป้องกันและการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ต้นเหตุของปัญหานั้นเกิดจากการพัฒนาซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทรัพยากรที่มนุษย์ยังมีความต้องการใช้ทรัพยากรในการอุปโภคและบริโภคและความสะดวกสบาย และประเทศต้องพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นไม่ได้มาจากภาคอุตสาหกรรมเพียงอย่างเดียว ชุมชนก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหา เพราะมีการทำกิจกรรมต่างๆ ในการดำรงชีวิต จึงทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรและก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยปัญหาสิ่งแวดล้อมชุมชนที่พบทั่วไป คือ ปัญหาขยะ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาด้านกลิ่นและมลพิษทางอากาศ

ในปัจจุบันบางชุมชนมีการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ได้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว ชุมชนยังไม่มีจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม และมักจะแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ปลายเหตุ หรือการใช้เครื่องมือเครื่องจักรในการบำบัดมลพิษทางด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย หรือการจัดหาแหล่งฝังกลบขยะมูลฝอยเพิ่ม

จากแหล่งเดิม ดังนั้น การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีประสิทธิภาพ จึงควรเริ่มจากการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ต้นทางมากกว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ปลายทางหรือที่เรียกว่า “การแก้ไขปัญหาล้างแวล้อมแบบปลายท่อ (End of Pipe Treatment)” (ส่วนเทคโนโลยีการจัดการมลพิษ ฝ่ายคุณภาพสิ่งแวดล้อมและห้องปฏิบัติการ กรมควบคุมมลพิษ, 2550) เนื่องจากการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมแบบปลายท่อนั้น ทำให้ชุมชนขาดความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง โดยการแก้ปัญหาที่ต้นทางสามารถทำได้หลากหลายวิธีการ เช่น การเฝ้าระวัง การป้องกันการลดการใช้ ไปจนถึงการนำกลับมาใช้ใหม่ สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างของการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีความสอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี

และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นเริ่มมีการทำบ้างแล้วในบางชุมชน โดยการใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนอย่างพอประมาณและมีเหตุผล คือ ไม่ใช้อย่างฟุ่มเฟือย และเลือกใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชน หรือการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ ซึ่งเป็นการลดการพึ่งพาจากภายนอก เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน และควรนำความรู้และเทคโนโลยีที่มีในชุมชนและเหมาะสมมาใช้ หรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ซึ่งการวิจัยนี้ถอดบทเรียนการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองและชุมชนชนบทโดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกลไกในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน รวมทั้งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ต้นทาง ซึ่งเป็นแนวทางให้เกิดการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมและเกิดความยั่งยืน (Baker, 2006; Bishop, 2000; United Nations. 2012)

วิธีดำเนินการ

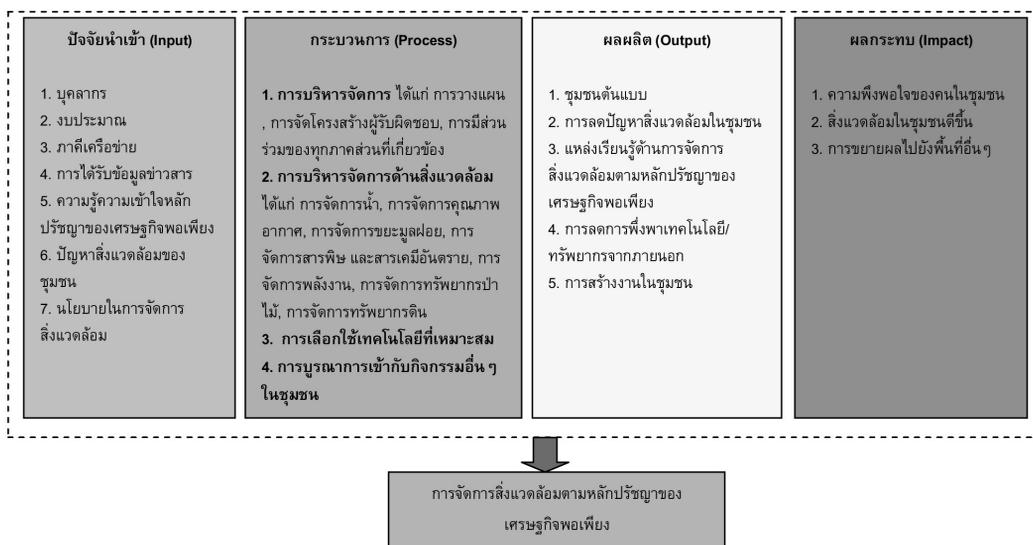
การศึกษานี้มีวิธีการดำเนินการโดยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร รายงานวิจัย บทความวิชาการในประเทศและต่างประเทศ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ โดยลงพื้นที่ที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 10 ชุมชน สำหรับการพิจารณาการเป็นชุมชนเมืองและชุมชนชนบทนั้น ประชาชนในชุมชนเมืองจะมีอาชีพนอกภาคการเกษตร มีพื้นที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร และมีปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม เช่น น้ำเสีย ขยะมูลฝอย มลพิษทางเสียง มลพิษทางอากาศ ในขณะที่ชุมชนชนบทนั้น เป็นชุมชนที่มีอาชีพในภาคเกษตรกรรม มีพื้นที่อยู่นอกเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง หรือเทศบาลนคร และเป็นชุมชนที่มีปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร หรือปัญหาการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ (ดัดแปลงจาก วรชัยทองไทย และสุรีย์พร พันพึ้ง, บรรณาธิการ, 2550: 4-17; กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2553: 153; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ซึ่งชุมชนดังกล่าวเป็นชุมชนที่ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยแบ่งเป็นชุมชนเมือง 5 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนเพชรารุช 2) ชุมชนบ้านหนองสามพราณ 3) ชุมชนบ้านปากอ้อ 4) ชุมชนบ้านวังหิน 5) ชุมชนบ้านดอนรักษ์ และชุมชนชนบท 5 ชุมชน ได้แก่ 1) ชุมชนบ้านสะพานดำ 2) ชุมชนบ้านจำรุง 3) ชุมชนบ้านแม่ทา 4) ชุมชนบ้านภูไทพัฒนา 5) ชุมชนบ้านนาโหนด และทำการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน หรือผู้นำกลุ่ม ทั้ง 10 ชุมชน อย่างน้อยชุมชนละ 2 ท่าน โดยมีประเด็นสัมภาษณ์ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้าประกอบด้วย ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน, นโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม, งบประมาณที่ได้รับ, ความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร, ภาควิเคราะห์ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ด้านกระบวนการประกอบด้วย การบริหารจัดการ, การวางแผนการดำเนินการ, การจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ, การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน, การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ด้านผลผลิตประกอบด้วย ได้รับรางวัลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง, ปัญหาสิ่งแวดล้อม

ลดลง, เกิดการสร้างงานสร้างรายได้, ลดการพึ่งพาทรัพยากรภายนอก และมีศูนย์เรียนรู้ และในด้านผลกระทบประกอบด้วย ความพึงพอใจกับผลที่ได้รับ, การขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ และสภาพแวดล้อมในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษาในส่วนของ การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้นำชุมชน หรือผู้นำกลุ่มต่างๆ ของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีการ

จัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จะเป็นการวิเคราะห์โดยการถอดบทเรียนโดยใช้ทฤษฎีการจัดการเชิงระบบและด้านผลกระทบ (IPO-I System) เพื่อนำมาสู่การเสนอแนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ผลการศึกษา

1. ชุมชนเพชรบูรณ์ กองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์

ในอดีตชุมชนประสบกับปัญหาขยะมูลฝอยและปัญหาน้ำเสีย จากปัญหาที่เกิดขึ้นได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข โดยเน้นการสร้างชุมชนให้เป็นแหล่งเรียนรู้เรื่องการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์ กรมพัฒนาพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน (กปร.) และสถาบันการศึกษา รวมทั้งภาคเอกชน มีการให้ความรู้เกี่ยวกับ

การประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนในชุมชน โดยการจัดอบรมต่างๆ เช่น การจัดทำบัญชีครัวเรือน การพาศึกษาดูงาน การเชิญวิทยากรที่เชี่ยวชาญมาให้ความรู้

การดำเนินการมีการจัดระบบการบริหารจัดการเป็นหน่วยสวัสดิการ ศูนย์การเรียนรู้ หน่วยอาชีพเสริม สำหรับการป้องกันและรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ มีการใช้น้ำหมักจุลินทรีย์ชีวภาพบำบัดน้ำเสีย มีการจัดตั้งธนาคารขยะเพื่อคัดแยกขยะมูลฝอย มีการจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยการปลูกไม้ประดับและไม้ยืนต้นในพื้นที่ว่างเปล่าจนเป็นอาชีพเสริม ปัจจุบันมีตลาดต้นไม้และรับจัดตกแต่งสวน และในชุมชนมีการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล

จากน้ำมันพืชใช้แล้ว และได้พัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้พลังงานทดแทนของชุมชน จากการดำเนินการสามารถจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาสิ่งแวดล้อมลดลง มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การผลิตน้ำมันไบโอดีเซล, ศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่

2. ชุมชนบ้านหนองสามพราน หมู่ 9 ตำบลวังดั่ง อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ชุมชนบ้านหนองสามพรานในอดีตมีสภาพแวดล้อมที่แห้งแล้ง ประกอบกับป่าชุมชนถูกทำลาย ชาวบ้านประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อทำการเกษตร ลักลอบตัดไม้ทำให้สภาพพื้นที่ป่าทรุดโทรมอย่างรวดเร็ว จากปัญหาดังกล่าวมีการแก้ไขโดยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนกระทั่งป่าไม้กลับมามีอุดมสมบูรณ์ขึ้นอีกครั้ง และได้หาแนวทางพัฒนาชุมชน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองกาญจนบุรี มีการจัดอบรมให้ความรู้โดยวิทยากรภายนอก และเผยแพร่ความรู้ผ่านทางวิทยุชุมชนและเสียงตามสาย

การดำเนินการมีการจัดโครงสร้างคณะกรรมการบริหาร มีกฎกติกาที่ชัดเจน และมีอาสาสมัครในการดูแลพื้นที่ป่าชุมชน ปลูกต้นไม้เพิ่มและปิดป่า สำหรับการจัดการทรัพยากรดินนั้น มีการส่งเสริมให้ใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักเพื่อปรับสภาพของดินก่อนการเพาะปลูก และส่งเสริมการใช้สารปราบศัตรูพืชจากพืชสมุนไพรรวมทั้งการจัดอบรมให้ความรู้ในเรื่องของการใช้สารเคมีทางการเกษตรในการแก้ปัญหาขยะมีการคัดแยกขยะนำไปขายและมีการส่งเสริมการผลิตก๊าซชีวภาพ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการนั้น ส่งผลดีต่อความสุขของคนในชุมชน สามารถลดการพึ่งพาเทคโนโลยีจากภายนอก มีแหล่งอาหาร และมีการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ เช่น กลุ่มผู้ปลูกอ้อย กลุ่มหัตถกรรมประดิษฐ์จากไม้ไผ่ในชุมชน กลุ่มสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม

3. ชุมชนบ้านป่าก้อ ตำบลห้วยสัก

อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

ในอดีตชุมชนบ้านป่าก้อมีปัญหาต่างๆ เช่น ขยะมูลฝอยตกค้าง ปัญหาหมอกควันจากการเผาตอซังข้าว ปัญหาดินเสื่อมสภาพจากการใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช เด็กรวยรุ่นติดยาเสพติด คนในชุมชนมีหนี้สินมากเนื่องจากขายข้าวได้ราคาไม่ดี และชุมชนไม่มีน้ำประปาใช้ต้องเจาะบ่อบาดาลและบ่อน้ำตื้น ซึ่งน้ำมีกลิ่นเหม็นไม่สามารถนำมาดื่มกินได้ จากปัญหาที่เกิดขึ้นมีการแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้แก่ นโยบายงดเผาขยะมูลฝอยและตอซังข้าว การปลูกผักปลอดสารพิษกินในครัวเรือน โครงการผลิตปุ๋ยชีวภาพ โครงการวิสาหกิจชุมชน การดำเนินกิจกรรมได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานพัฒนาชุมชน และศูนย์เกษตรที่สูง มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยการจัดประชุม และมีภาคีเครือข่ายไปศึกษาดูงานที่อำเภอเทิง และอำเภอป่าแดด

การดำเนินการมีการวางแผนหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหา มีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ ลดการใช้สารเคมีโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพเพื่อลดปัญหาดินเสื่อมสภาพ รมณรงค์ไม่ตัดต้นไม้และมีการปลูกทดแทนเพื่อป้องกันและรักษาป่าชุมชน มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเพื่อแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอย มีการผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ การผลิตไบโอดีเซล จากการดำเนินการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ลดต้นทุนในการผลิต ลดการใช้ก๊าซหุงต้ม และสร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาเทคโนโลยีและทรัพยากรจากภายนอกได้เป็นอย่างดีและมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

4. ชุมชนบ้านวังหิน ตำบลบ้านโพธิ์

อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ในอดีตชุมชนประสบปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค ปัญหาดินเปรี้ยวทำให้ไม่

สามารถทำการเกษตรได้ และมีปัญหาการใช้สารเคมีปราบศัตรูพืช ซึ่งก่อให้เกิดการตกค้างและเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาได้รับงบประมาณสนับสนุนในการศึกษาจากสำนักงานพัฒนาชุมชน สำนักงานพลังงานจังหวัด และมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนการดำเนินการ

การดำเนินการมีการวางแผนการซึ่งทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม โดยมีกิจกรรมต่างๆ เช่น การขุดลอกผักตบชวาในคูคลอง การปรับสภาพดินเปรี้ยวโดยการเติมปูนขาว ในการรักษาคุณภาพอากาศได้ออกกฎหมายเผาขยะเพื่อไม่ให้เกิดฝุ่นควันรบกวน สำหรับการจัดการขยะมูลฝอยมีการคัดแยกขยะ มีการใช้สารปราบศัตรูพืชจากธรรมชาติ และมีการส่งเสริมการปลูกผักปลอดสารพิษในชุมชน เพื่อบริโภคและจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมทั้งมีการใช้พลังงานแสงอาทิตย์ในการอบแห้งอาหาร จากการดำเนินการสามารถลดการใช้สารเคมี เป็นการสร้างอาชีพการปลูกผักปลอดสารพิษให้กับคนในชุมชน ทำให้หมู่บ้านวังหิน ได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง

5. ชุมชนบ้านดอนรักรักษ์ตำบลบางลิค อำเภอมือง จังหวัดชุมพร

ในอดีตชุมชนประสบปัญหาขาดแคลนปัจจัยในการทำเกษตรกรรม และมีการใช้สารเคมี ทำให้ดินเสื่อมสภาพ มีการเผาตอซังทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ มีการแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดนโยบายต่างๆ เช่น การงดเผาตอซังข้าวเพื่อลดปัญหาหมอกควัน การผลิตปุ๋ยหมักและปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ การเลี้ยงหมูหลุมเพื่อใช้มูลเป็นปุ๋ย และการทำสวนพืชสมุนไพร ซึ่งการดำเนินการได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กรมพัฒนาที่ดิน ที่ว่าการอำเภอ มีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เช่น การวางแผนการปลูกพืชผักผลไม้สำหรับการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน มีการบริหารจัดการน้ำเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ใช้น้ำกันอย่างทั่วถึง การปลูกหญ้าแฝกและปลูกพืชหมุนเวียน การรักษาป่าไม้ในชุมชนโดยการตั้งกฎห้ามตัดต้นไม้ ลดการ

ใช้สารเคมีทุกรูปแบบ การผลิตก๊าซชีวภาพจากมูลสุกร การดำเนินการสามารถลดปัญหาการเกิดหมอกควัน ลดปัญหาการเกิดกลิ่นเหม็น และปัญหาฝุ่นละอองได้ และมีแหล่งเรียนรู้ เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การปลูกพืชสมุนไพร การเลี้ยงหมู การทำนา สามารถลดการใช้พลังงานสิ้นเปลือง และสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพให้กับคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี มีรายได้เพิ่มขึ้น และมีเงินเก็บออมมากขึ้น ทำให้ชุมชนได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงปีพ.ศ. 2555

6. ชุมชนบ้านสะพานดำ ตำบลวังแก้ว อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี

ชุมชนบ้านสะพานดำ มีความอุดมสมบูรณ์ ทั้งดินและน้ำ มีปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยมาก คนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และรับจ้างเป็นอาชีพรอง ส่วนใหญ่ทำงานในชุมชน ชาวบ้านปลูกพืชผักผลไม้ขายในประเทศและต่างประเทศ ชุมชนได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ได้รับการสนับสนุนทั้งงบประมาณและการถ่ายทอดให้ความรู้ ทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มมากขึ้น ในการดำเนินการมีการวางแผนชุมชน มีการทบทวนและการทำประชาคม มีการจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบของแต่ละกลุ่มกิจกรรมและมีศูนย์เรียนรู้ และมีคณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ในชุมชนมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ และสามารถจัดการปัญหาได้ เช่น การฝังกลบขยะ การหมักก๊าซชีวภาพจากเศษอาหาร และมีการลดการใช้สารเคมี แต่ยังมีการใช้บ้างเพื่อให้ได้ผลผลิตดีขึ้น ซึ่งการลดการใช้สารเคมีเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการเกษตรเพื่อส่งออกต่างประเทศ ซึ่งห้ามมีสารเคมีตกค้างในสินค้าเป็นอันตราย จากการดำเนินการลดการใช้สารเคมี ทำให้สุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้น สิ่งแวดล้อมดีขึ้น สภาพเศรษฐกิจดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น

7. ชุมชนบ้านจ่ารุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

ชุมชนประสบกับปัญหาสิ่งแวดล้อม มีการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร สภาพอากาศแปรปรวน เกิดความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรเกิดความเสียหาย ต้นไม้ในชุมชนถูกตัดเพื่อใช้พื้นที่ในการเพาะปลูกพืชเชิงเดี่ยว และสมาชิกในชุมชนไม่มีความสามัคคี จากปัญหาที่เกิดขึ้นมีการแก้ไข โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนเพื่อสังคม (SIF) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน มีนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยมีแนวทางหลัก คือ การฟื้นฟูทรัพยากรคน ดิน น้ำ ป่า และอากาศ ผ่านกลไกจากการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกเพื่อดำเนินกิจกรรมในพื้นที่ 40 กลุ่ม ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอสมควร และมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยการประชุมประจำเดือน มีการป้องกันและรักษาคุณภาพแหล่งน้ำ โดยการเลิกใช้สารเคมีทุกชนิด ใช้แนวทางเกษตรอินทรีย์เป็นหลัก การป้องกันและรักษาคุณภาพของดิน ประชาสัมพันธ์ให้เลิกใช้สารเคมีทุกชนิด และรณรงค์ให้ทำเกษตรอินทรีย์ การป้องกันและรักษาป่าไม้ในชุมชนโดยการปลูกป่าชายเลน การแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยโดยการจัดตั้งกลุ่มธนาคารขยะ และการผลิตก๊าซชีวภาพ ไบโอดีเซล การดำเนินการทำให้การทำเกษตรอินทรีย์มีความมั่นคง ชุมชนสะอาด และมีรายได้จากการจัดการขยะ มีศูนย์เรียนรู้โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และสามารถลดและเลิกใช้สารเคมีในการทำการเกษตรกรรม ทำให้ดินมีสภาพดีขึ้น เกษตรกรมีสุขภาพดีขึ้น

8. ชุมชนบ้านแม่ทา ตำบลแม่ทา อำเภอม่อนแจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนแม่ทาเป็นชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากตัวเมือง ทำให้ขาดการพัฒนาในระบบโครงสร้างสาธารณูปโภค คนในชุมชนยากจนประกอบอาชีพกสิกรรม มีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอย เกิดปัญหาภัยแล้ง และปัญหาหมอกควัน และการ

ปลูกพืชเชิงเดี่ยวโดยใช้ปุ๋ยและสารเคมี ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูงและดินเสื่อมคุณภาพ อีกทั้งเกษตรกรยังได้รับสารพิษ และผลผลิตไม่ดีทำให้ขายได้ในราคาต่ำ ต้องกู้เงินมาลงทุนทำให้มีหนี้สิน จากปัญหาดังกล่าวมีการแก้ไขปัญหา โดยมีนโยบายในการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น การจัดการดิน น้ำ ป่า ทำให้ชาวบ้านได้เข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่ว่าการอำเภอม่อนแจ่ม โครงการของปตท. และองค์การบริหารส่วนตำบล มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารโดยการจัดประชุม และเชิญผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้ และมีการแพร่กระจายข่าวทางวิทยุชุมชน มีการจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ มีการจัดการแหล่งน้ำโดยการทำเหมืองฝาย และรักษาคุณภาพของดินโดยใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยพืชสดปรับปรุงดิน ลดการใช้สารเคมี เลิกปลูกพันธุ์พืชตามฤดูกาล การป้องกันและรักษาป่าไม้โดยการจัดตั้งคณะกรรมการป่าชุมชน ออกกฎระเบียบห้ามตัดไม้ในป่าอนุรักษ์ และส่งเสริมการปลูกป่าที่หัวไร่ปลายนา การป้องกันและรักษาคุณภาพอากาศโดยให้ความรู้ความเข้าใจแก่คนในชุมชน ไม่ให้เผาเศษวัสดุเหลือใช้ มีการจัดการขยะโดยการรณรงค์คัดแยกขยะ มีการผลิตพลังงานทางเลือก เช่น จักรยานปั่นน้ำ ก๊าซชีวภาพจากมูลสัตว์ เต้าเผาถ่าน 200 ลิตร เต้าชีวมวล หลังจากมีการจัดการสิ่งแวดล้อมทำให้สภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้นมาก ทรัพยากรต่างๆได้รับการฟื้นฟู มีน้ำกินน้ำใช้ตลอดทั้งปี ลดปัญหาหมอกพิษทางอากาศลงได้ ป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ขึ้น

9. ชุมชนบ้านภูไทพัฒนา ตำบลวังไทร อำเภอบางบาล จังหวัดนครราชสีมา

ในอดีตชุมชนมีปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภค ขาดแคลนไฟฟ้า รวมทั้งมีปัญหาเรื่องกลิ่นรบกวนจากมูลวัว จากปัญหาดังกล่าวได้มีการแก้ไขปัญหา โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนอำเภอบางบาล และงบ

ประมาณของโครงการ SML ชุมชนมีการกำหนดนโยบายการลดมลพิษทางเสียง โดยออกมาตรการในการปรับผู้ก่อให้เกิดเสียงดังรำคาญ ในส่วนของภาคีเครือข่ายนั้นได้มีการเชิญผู้แทนจากสมาคมเลี้ยงโคนม เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาจากมูลวัว นอกจากนี้ยังได้เชิญนักเรียนและคณะครูจากโรงเรียนภายในชุมชน เพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยประชาชนจะมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านการประชุม รวมทั้งการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ

จากการดำเนินการทำให้ปัญหากลิ่นรบกวนจากมูลโคลดลง เนื่องจากนำมาผลิตก๊าซชีวภาพ เป็นพลังงานทดแทนก๊าซหุงต้ม และลดการใช้สารเคมีในการทำเกษตร รวมทั้งมีผลผลิตบริโภคภายในครัวเรือน และสามารถจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ สำหรับการใช้จ่ายพลังงานแสงอาทิตย์ในการสูบน้ำประปา เป็นการใช้จ่ายคุณภาพพลังงานหมุนเวียนที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพ และสามารถลดค่าไฟฟ้าในการสูบน้ำได้ถึงร้อยละ 50

10. ชุมชนบ้านนาโหนด ต.กำแพงเขา อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช

ในอดีตชุมชนประสบกับปัญหาการขาดทุนจากการขายผลผลิตทางการเกษตร เนื่องจากผลผลิตมีราคาต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง เพราะต้องซื้อปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าหญ้า และยังส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของสมาชิกในชุมชน เมื่อผลผลิตออกตามฤดูกาลทำให้ผลผลิตล้นตลาดและมีราคาตกต่ำ และยังประสบกับปัญหาภัยธรรมชาติทั้งน้ำท่วม และขาดแคลนน้ำ จากปัญหาดังกล่าวได้มีการแก้ไข โดยมีนโยบายให้สมาชิกในชุมชนทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ซึ่งสามารถวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือนได้ และได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานพัฒนาชุมชน ซึ่งให้การส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขา ให้การสนับสนุนก่อ

ตั้งฐานการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อาศัยประเพณีวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชุมชนเป็นสื่อกลาง เช่น งานประเพณีของชุมชน งานแต่งงาน งานบวช หรือ รำน้ำชา ร่วมกันวางแผนจัดการและกระจายงานกันไปตามดำเนินการจนประสบผลสำเร็จ และการดำเนินการมีภาคีเครือข่ายเข้าร่วมมากมาย

การดำเนินการมีแผนพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แผนการทำปุ๋ยชีวภาพ น้ำสกัดชีวภาพ แผนการปลูกพืชแซมในสวนผลไม้และสวนยางพารา แผนการเลี้ยงสัตว์และผลิตอาหารสัตว์ แผนท่องเที่ยวเชิงเกษตร แผนการปลูกพืชผัก ผลไม้ปลอดสารพิษ แผนพัฒนาอาชีพหลัก แผนพัฒนาอาชีพเสริม แผนป้องกันยาเสพติด และมีการจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ มีการแก้ปัญหาหน้าท่วมและขาดแคลนน้ำโดยการสร้างฝายมีชีวิต มีการลดการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีเพื่อลดปัญหาดินเสื่อมสภาพ ชุมชนได้ร่วมกันดูแล รักษาป่า มีการณรงค์การคัดแยกขยะ จากการดำเนินการสามารถลดปัญหาการขาดแคลนน้ำ ลดปัญหาดินเสื่อมสภาพ ลดปัญหาขยะมูลฝอย มีแหล่งเรียนรู้จากการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่าง เช่น กลุ่มฝายมีชีวิต กลุ่มปุ๋ยหมัก กลุ่มปลูกผักสวนครัว กลุ่มตัวอย่างครอบครัวเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาภาพรวมบริบทของชุมชน ซึ่งมีปัจจัยนำเข้า การดำเนินการ ผลผลิต และผลกระทบ ของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ทั้ง 10 ชุมชน พบว่า ประเด็นวิเคราะห์ด้านปัจจัยนำเข้าที่ชุมชนปฏิบัติมากที่สุด คือ การมีบุคลากรดำเนินการที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ประชาชนชาวบ้าน, งบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานต่างๆ และประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากการฝึกอบรม การศึกษาดู

งาน เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ คิดเป็นร้อยละ 100 เท่ากัน ทั้งนี้จากการศึกษาที่ผ่านมา ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการบริหารจัดการพลังงานหมุนเวียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของประชาชน การได้รับการสนับสนุนงบประมาณ รองลงมา คือ การมีภาคีเครือข่ายจากหน่วยงานต่างๆ และชุมชนอื่นๆ และประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม เสียงตามสาย ประชุมวิทยุชุมชน คิดเป็นร้อยละ 90 เท่ากัน ทั้งนี้เพราะผู้นำชุมชนต้องมีหน้าที่ในการกระจายข่าวสารให้ประชาชนได้รับทราบ และประเด็นที่น้อยสุด คือ การมีนโยบายในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 60

ในด้านกระบวนการดำเนินการ ประเด็นวิเคราะห์ที่ชุมชนปฏิบัติมากที่สุด คือ มีการวางแผนการดำเนินการ ทั้งนี้จากการศึกษาที่ผ่านมา การดำเนินการจัดการพลังงานชุมชนให้ยั่งยืนควรมีการจัดทำแผนการจัดการพลังงานชุมชน, การจัดการด้านสารพิษและสารเคมีอันตราย เช่น ลดใช้ปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช และการจัดการทรัพยากรดิน เช่น ปลูกหญ้าแฝก ใช้ปุ๋ยหมัก คิดเป็นร้อยละ 100 เท่ากัน รองลงมา คือ มีการจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ เช่น ตั้งคณะกรรมการ มีผู้นำกลุ่ม, การจัดการด้านพลังงาน เช่น ผลิตก๊าซชีวภาพ ผลิตถ่านไม้ ไบโอดีเซล และการจัดการขยะมูลฝอย เช่น คัดแยกขยะ จัดตั้งธนาคารขยะ คิดเป็นร้อยละ 90 เท่ากัน และน้อยที่สุด คือ การจัดการน้ำเสีย เช่น ใช้น้ำหมักชีวภาพ คิดเป็นร้อยละ 20

ในด้านผลผลิตประเด็นวิเคราะห์ที่ชุมชนได้รับมากที่สุด คือ ได้รับรางวัลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง, ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนลดลง และเกิดการสร้างงานให้กับคนในชุมชนทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 100 เท่ากัน ทั้งนี้จากการศึกษาที่ผ่านมา การบริหารจัดการพลังงานหมุนเวียนสามารถก่อให้เกิดรายได้แก่ครัวเรือนโดยทำในรูปแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชน, รองลงมาคือ การมีศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คิดเป็นร้อยละ 90 และน้อยที่สุด คือ ลดการพึ่งพาเทคโนโลยี/ทรัพยากรจากภายนอก คิดเป็นร้อยละ 80 สำหรับผลกระทบประเด็นวิเคราะห์ที่ชุมชนได้รับมากที่สุด คือ คนในชุมชนมีความพึงพอใจกับผลที่ได้รับ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 100 เท่ากัน รองลงมาคือ มีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 80

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างบริบทของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า ประเด็นการวิเคราะห์ของปัจจัยนำเข้าของชุมชนเมืองและชุมชนชนบทที่มีความแตกต่างกันมาก คือ มีนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 40 และชุมชนชนบท คิดเป็นร้อยละ 80 สำหรับประเด็นวิเคราะห์กระบวนการดำเนินการที่มีความแตกต่างกันมาก คือ การจัดการน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค ซึ่งชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 20 และชุมชนชนบท คิดเป็นร้อยละ 80 และประเด็นวิเคราะห์ผลกระทบที่มีความแตกต่างกันมาก คือ มีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ ซึ่งชุมชนเมือง คิดเป็นร้อยละ 60 และชุมชนชนบท คิดเป็นร้อยละ 100 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปการวิเคราะห์ภาพรวมของ ปัจจัยนำเข้า การดำเนินการ ผลผลิต และผลกระทบ

ประเด็นการวิเคราะห์	ชุมชนเมือง						ชุมชนชนบท					ร้อยละ ภาพรวม	
	1	2	3	4	5	ร้อยละ	1	2	3	4	5		ร้อยละ
ปัจจัยนำเข้า (Input)													
1. มีบุคลากรดำเนินการที่มีความรู้ความสามารถ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ประชาชนชาวบ้าน	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
2. ได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานจากหน่วยงานต่างๆ	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
3. มีภาคีเครือข่ายจากหน่วยงานต่างๆ และชุมชนอื่นๆ	✓	✓	✓	-	✓	80	✓	✓	✓	✓	✓	100	90
4. ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารจากช่องทางต่างๆ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม เสียงตามสาย ประชุมวิทยุชุมชน	-	✓	✓	✓	✓	80	✓	✓	✓	✓	✓	100	90
5. ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจากการฝึกอบรม การศึกษาดูงาน วิทยุวิทยากรมาให้ความรู้	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
6. ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ เช่น ดินเสื่อมคุณภาพ มลพิษอากาศ ขาดแคลนน้ำ น้ำเสีย ป่าไม้ถูกทำลาย ขยะมูลฝอย ยาเสพติด ความยากจน	✓	✓	✓	✓	✓	100	-	✓	✓	✓	✓	80	90
7. มีนโยบายในการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน	-	-	✓	-	✓	40	-	✓	✓	✓	✓	80	60
กระบวนการ (Process)													
1. การบริหารจัดการ													
1.1 การวางแผนการดำเนินการ													
	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
1.2 การจัดโครงสร้างผู้รับผิดชอบ เช่น ตั้งคณะกรรมการ มีผู้นำกลุ่ม													
	✓	✓	✓	-	✓	80	✓	✓	✓	✓	✓	100	90
1.3 การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง													
	✓	-	-	✓	✓	60	✓	-	✓	✓	✓	80	70
2. การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม													
2.1 การจัดการน้ำสำหรับอุปโภคบริโภค													
	-	-	-	-	✓	20	-	✓	✓	✓	✓	80	50
2.2 การจัดการน้ำเสีย เช่น ใช้น้ำหมักชีวภาพ													
	✓	-	-	-	-	20	✓	-	-	-	-	20	20
2.3 การจัดการคุณภาพอากาศ เช่น ไม่เผาตอซัง และขยะมูลฝอย													
	-	-	✓	✓	✓	60	✓	✓	✓	✓	-	80	70
2.4 การจัดการขยะมูลฝอย เช่น คัดแยกขยะ จัดตั้งธนาคารขยะ													
	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	-	✓	80	90
2.5 การจัดการด้านสารพิษ และสารเคมีอันตราย เช่น ลดใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช													
	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
2.6 การจัดการด้านพลังงาน เช่น ผลิตก๊าซชีวภาพ ผลิตถ่านไม้ ไบโอดีเซล													
	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	-	80	90
2.7 การจัดการทรัพยากรป่าไม้ เช่น ปลูกป่าทดแทน ออกกฎห้ามตัดไม้													
	✓	✓	✓	-	✓	80	-	✓	✓	-	✓	60	70

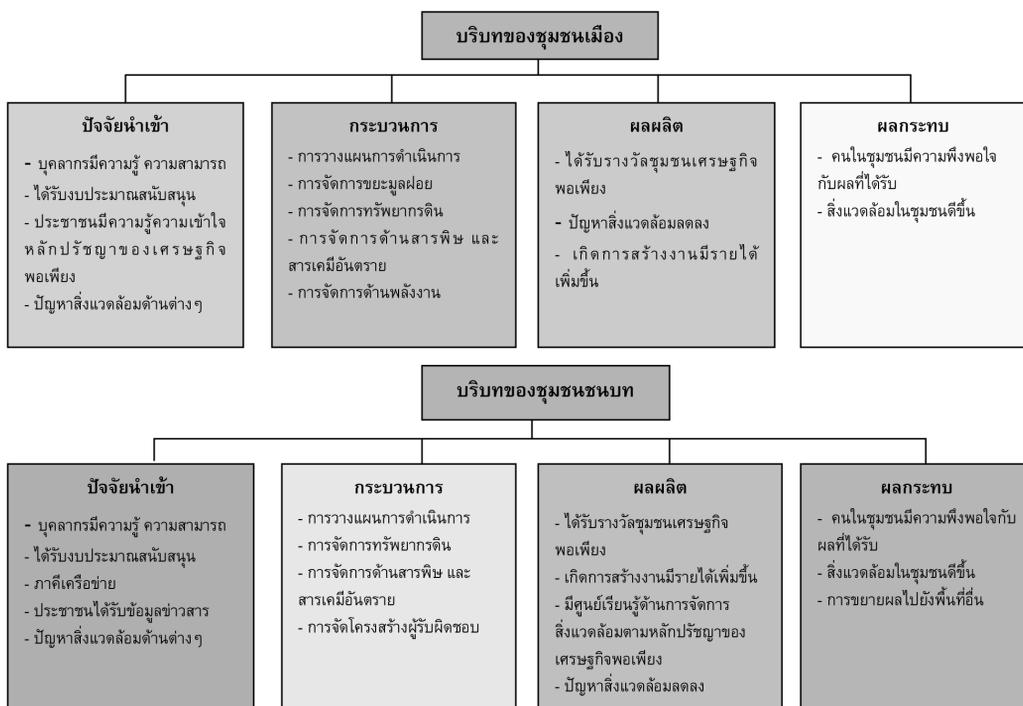
ตารางที่ 1 (ต่อ)

ประเด็นการวิเคราะห์	ชุมชนเมือง						ชุมชนชนบท					ร้อยละภาพรวม	
	1	2	3	4	5	ร้อยละ	1	2	3	4	5		ร้อยละ
2.8 การจัดการทรัพยากรดิน เช่น ปลุกหญ้าแฝก ใช้ปุ๋ยหมัก	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
3. การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตของ คนในชุมชน	-	✓	✓	✓	-	60	✓	✓	✓	✓	-	80	70
4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ	-	-	✓	-	✓	40	✓	-	✓	-	✓	60	50
ผลผลิต (Output)	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓		
1. ได้รับรางวัลชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง, ชุมชน ต้นแบบ						100						100	100
2. ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในชุมชนลดลง	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
3. มีศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	✓	✓	✓	-	✓	80	✓	✓	✓	✓	✓	100	90
4. ลดการพึ่งพาเทคโนโลยี/ทรัพยากรจากภายนอก	-	✓	✓	✓	✓	80	✓	✓	✓	✓	-	80	80
5. เกิดการสร้างงานให้กับคนในชุมชนมีรายได้เพิ่ม ขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
ผลกระทบ (Impact)													
1. คนในชุมชนมีความพึงพอใจกับผลที่ได้รับ	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
2. สิ่งแวดล้อมในชุมชนดีขึ้น	✓	✓	✓	✓	✓	100	✓	✓	✓	✓	✓	100	100
3. มีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ	✓	-	✓	✓	-	60	✓	✓	✓	✓	✓	100	80

หมายเหตุ: ชุมชนเมือง: หมายเลข 1 = ชุมชนเพชรบูรณ์, 2 = ชุมชนบ้านหนองสามพราน, 3 = ชุมชนบ้านป่าก้อ, 4 = ชุมชนบ้านวังหิน, 5 = ชุมชนบ้านดอนรักษ์ ชุมชนชนบท: หมายเลข 1 = ชุมชนบ้านสะพานดำ, 2 = ชุมชนบ้านจำรุง, 3 = ชุมชนบ้านแม่ทา, 4 = ชุมชนบ้านภูไทพัฒนา, 5 = ชุมชนบ้านนาโหนด

จากการศึกษาบริบทของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท พบว่า มีความคล้ายคลึงกันมาก แต่มีบางประเด็นที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากบริบทของชุมชนที่ต่างกัน เช่น ชุมชนเมืองนั้นประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดี ในส่วนชุมชนชนบทนั้นมีการเข้าถึงในการดำเนินการ ในขณะที่กระบวนการดำเนิน

การชุมชนเมืองมีการจัดการขยะมูลฝอย ในขณะที่ชุมชนชนบทจะมีการจัดการโครงสร้างผู้รับผิดชอบซึ่งผลที่ได้รับทำให้ชุมชนชนบทสามารถจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ และมีการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ อีกด้วย รายละเอียดดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 แสดงประเด็นวิเคราะห์ที่มีมากที่สุดของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาชุมชนต้นแบบดังกล่าว ซึ่งมีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถจัดการและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ แต่มีบางประเด็นที่ต้องปฏิบัติเพิ่มเพื่อให้การจัดการปัญหา

สิ่งแวดล้อมประสบผลสำเร็จและมีความยั่งยืน ซึ่งของชุมชนเมืองที่ต้องปฏิบัติเพิ่ม คือ การมีนโยบายการจัดการสิ่งแวดล้อม การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินการ และมีการจัดการน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคและน้ำเสียที่ดี สำหรับชุมชนชนบทควรมีการจัดการปัญหาน้ำเสียที่ดีเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- วรชัย ทองไทย และสรียพร พันพึ่ง (บรรณาธิการ). (2550). *ประชากรและสังคม 2550: นคราภววจนและวฤคณเมอง*. กรุงเทพมหานคร: เอกคสน เพรส โปรดัคส์.
- วสาขา ภาวจนคา (2552). *การจ้ดทาตัววฤคณาจ้ดการพล้งงานชุมชนโดยใช้หลักปรฐญาของเศรษฐภคจพอเพยง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบ้นบ้นทิตพัฒนบริหารศาสตร.
- วสาขา ภาวจนคา (2555). *การบริหารจ้ดการพล้งงานหมุนเวยงเพื่อผลตพล้งงานใช้ในระดับชุมชนและระดับครวเรอง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบ้นบ้นทิตพัฒนบริหารศาสตร.
- ส่วนเทคโนโลยีการจ้ดการมลพิษ ฝายคุณภาพล้งแวดลอมและห้องปฏิบัติการ กรมควบคุมมลพิษ. (2550). *ผลตภณศสขยว เพื่อล้งแวดลอมที่ย้งยง*. ค่นวันที่ 10 พฤษภาคม 2557. จาก http://ptech.pcd.go.th/gp/main/news_detail.php?contentid=content-1205020523110068
- สำนัการณคณการการพิเศษเพื่อประสานโครงการอ่นเอองจากพระราชดำร. (2555). *การขยายผลปรฐญาเศรษฐภคจพอเพยง*. ค่นวันที่ 20 พฤษภาคม 2557 จาก <http://www.rdpb.go.th/RDPB/front/SufficiencyEconomy.aspx?p=6#>
- สำนัการณคณการการพัฒนการเศรษฐภคและสังคมแห่งชาต. (2551). *เศรษฐภคจพอเพยง*. ค่นวันที่ 10 พฤษภาคม 2557. จาก <http://www.eto.ku.ac.th/s-e/mean-th.html>
- สำนัการณคณการการพัฒนการเศรษฐภคและสังคมแห่งชาต. (2550). *วฤคณเมองและชนบท กบความอยุ่เอยงเปยง*. เอกสารประกอบการประชุมประจําปี ของสำนัการณคณการการพัฒนการเศรษฐภคและสังคมแห่งชาต เรื่อง ความอยุ่เอยงเปยงร่วมนกันของสังคมไทย วันที่ 6 กรกฎาคม 2550.
- Baker, S. (2006). *Sustainable Development*. New York: Routledge.
- Bishop, P.L. 2000. *Pollution Prevention: Fundamental and practice*. Singapore: McGraw-Hill.
- Wisakha Phoochinda. (2014). Application of the Eco-Industrial concept to community environmental management. *Environment Development and Sustainability*. 16:141-158.
- United Nations. (2012). *Report of the United Nations Conference on Sustainable Development*. New York: United Nations.